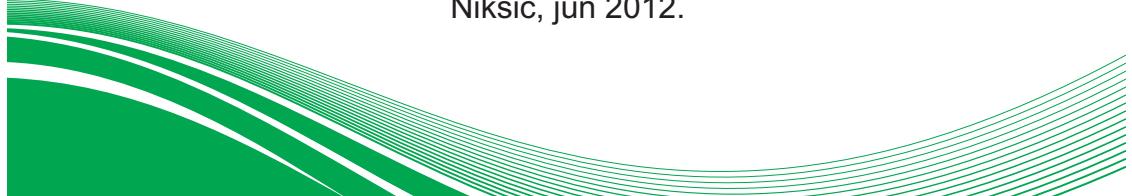

Škola Ekološkog Aktivizma 2012

PARLAMENTARNE POLITIČKE PARTIJE CRNE GORE U FUNKCIJI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

Nikšić, jun 2012.

Izdavač:
Ekološki pokret „OZON”
Serdara Jola Piletića 1
81 400 Nikšić

Za izdavača:
Aleksandar Perović, direktor

Autori:
dr Snežana Grbović, Aleksandar Perović

Lektor:
mr Radoš Đurović

Fotografija sa naslovne strane:
Rijeka Komarnica
(Dobrosav Bajović – Bajone)

Prelom i štampa:

Tiraž: 200

Publikacija je dio projekta „Škola ekološkog aktivizma 2012“. Štampanje ove publikacije omogućila je Misija OEBS-a u Crnoj Gori.

Napomena: Stavovi izneseni u ovoj publikaciji pripadaju isključivo autorskom timu i ne predstavljaju nužno zvaničan stav Misije OEBS-a u Crnoj Gori

SADRŽAJ

PREDGOVOR.....	4
STRUKTURA DOKUMENTA	5
I Uvod	6
II Politička scena Crne Gore	8
2.1. Političko udruživanje u Crnoj Gori	8
2.2. Parlamentarne političke partije	9
III Metodologija istraživanja	10
3.1. Analiza programa parlamentarnih političkih partija u sektoru životne sredine	11
3.2. SWOT analiza	12
3.3. Intervju	15
IV. Iskustva-primjer dobre prakse	30
V Zaključci i preporuke	34
Izvori informacija	37

PREDGOVOR

Poslanici/e Republike Crne Gore su, 21. septembra 1991. godine na Žabljaku, jednoglasno usvojili deklaraciju o proglašenju ekološke države i na taj način poslali jasnu poruku svjetskoj javnosti da je pravilno i racionalno korišćenje prirodnih resursa, nešto na čemu će se insistirati u budućem razvoju.

Da je tog dana preuzeta i ogromna obaveza da se deklarativno izjašnjavanje pretvori u suštinske rezultate, postajemo sve više svjesni u poslednjih nekoliko godina, od kada je Crna Gora značajno napredovala u procesu Evropskih integracija, gdje su pitanja vezana za životnu sredinu, naročito u dijelu pregovora čije zvanično otvaranje očekujemo upravo ovih dana, moglo bi se reći i najveći izazov sa kojima će se susresti naše pregovaračke strukture, ali i cijelokupno društvo.

Drugim riječima, nesporno je došlo vrijeme da konkretni argumenti i rezultati zamijene samo na izgovorenim ili zapisanim riječima zasnovane strategije i planove i da svako od nas ponese svoj dio tereta i pokaže odgovornost za budućnost kakvu želimo za sebe, ali i generacije koje dolaze.

Prepoznajući parlamentarne političke partije kao veoma važne aktere u donošenju odluka i politika koje se tiču zaštite i unapređenja životne sredine, željeli smo kroz ovaj dokument prije svega ukazati na neophodnost postojanja što kvalitetnijih i konkretnijih programa, na osnovu kojih bi i potencijalni glasači imali znatno jasniju situaciju kod donošenja odluke kome dati podršku.

Obzirom da je, po nama, način učešća javnosti u donošenju odluka i pokazatelj ukupnog demokratskog kapaciteta jedne države, uvjereni smo da je uključivanje građanstva u kreiranje programa političkih partija pravi način da se jasno definišu vrijednosti kojima treba težiti, ali i da se postave temelji za kasniju saradnju u cilju ostvarivanja zajedničkih vizija, što bi trebalo da svima olakša posao.

Upravo zato smo na konkretnom primjeru, za koji vjerujemo da je primjenjiv i u Crnoj Gori i bez namjere da kritikujemo, pokušali inspirativno djelovati na političke partije.

Sinergija koju smo postigli u projektu Škola ekološkog aktivizma 2012, gdje su bili uključeni mladi lideri sedam parlamentarnih političkih partija, predstavnici medija i studenti završnih i postdiplomskih studija, dokazuje da je briga za životnu sredinu nešto oko čega se nesporno može postići opšti konsenzus.

Nadamo se da ćemo svi zajedno pokazati zrelost i ubuduće na najbolji mogući način koristiti sve potencijale kojima raspolažemo. I ljudske i prirodne.

Aleksandar Perović

STRUKTURA DOKUMENTA

Radi bolje preglednosti i jednostavnijeg korišćenja, priručnik je podijeljen na cjeline.

U prvom dijelu - UVOD dat je kratak opis područja obuhvaćenog analizom.

U drugom dijelu - POLITIČKA SCENA CRNE GORE date su opšte informacije o političkom sistemu Crne Gore i identifikovane su parlamentarne političke partije.

U trećem dijelu - METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA izložen je cilj i postupci istraživanja. Prikazani su i analizirani rezultati dobijeni istraživanjem.

U četvrtom dijelu - ISKUSTVA predstavljajući ekološke teme izložen je primjer dobre prakse.

U petom dijelu - izведен je ZAKLJUČAK I PREPORUKE u skladu sa prethodno izvedenim analizama.

I UVOD

Životna sredina predstavlja složen sistem prirodnih i antropogenih objekata i pojava. Ona uključuje socijalne, prirodne i vještački stvorene elemente, kao i fizičke, hemijske i biološke faktore življenja, tj. sve ono što na neposredan i posredan način utiče na život i djelatnost ljudi. Ovako kompleksno razumijevanje životne sredine podrazumijeva da životnu sredinu treba razmatrati i prema njoj se odnositi kao zajednici uzajamno povezanih sistema: prirodna sredina, socijalna sredina, stambena sredina, kulturna sredina, informativna sredina.

Shodno navedenom određenju pojma životne sredine, proističu i osnovni ciljevi njene zaštite. Naime, ciljevi zaštite životne sredine u ostvarivanju uslova za održivi razvoj odnose se, prije svega, na: trajno očuvanje izvornosti, biološke raznolikosti prirodnih zajednica i očuvanje ekološke stabilnosti, očuvanje kvaliteta žive i nežive prirode i racionalno korišćenje prirode i njenih dobara, očuvanje i obnavljanje kulturnih i estetskih vrijednosti prostora, unapređenje stanja životne sredine i osiguravanje boljih uslova života.

Razvoj u XXI vijeku mora se zasnivati na racionalnoj upotrebi prirodnih resursa, uz minimalne i reverzibilne štetne efekte na životnu sredinu.

Ekonomski razvoj mora ići skupa sa uvećavanjem kvaliteta života, a uz minimalne štete po životnu sredinu. Ovakav integralni pristup razvoju predstavlja osnovnu platformu Ujedinjenih Nacija, sadržanu u Agendi 21 i Milenijumskim ciljevima.

Zaštita životne sredine nesumnjivo je jedna od veoma zahtjevnih i složenih aktivnosti. Istovremeno predstavlja i jedan od nacionalnih interesa naše zemlje.

Put Crne Gore ka Evropskoj Uniji podrazumijeva usvajanje ekoloških standarda EU, odnosno prilagođavanje domaćih standarda standardima EU. Korak dalje vodi ka usvajanju i dosljednom sprovođenju evropskih razvojnih principa. EU ima izgrađene visoke kriterijume u oblasti zaštite životne sredine i ne prihvata kompromise.

Stoga, moramo imati sopstvenu viziju održive budućnosti svoje zajednice u strategijama i politikama koje se temelje na principima državne politike i politike EU, koji je put Crna Gora odabrala.

To je vizija države koja uključuje napredne, kreativne i održive ciljeve, pruža dobar kvalitet života svim građanima i omogućava njihovo učešće u svim aspektima urbanog života.

Istraživanje djelovanja različitih aktera u segmentu životne sredine izuzetno je važno u kontekstu ukupnog razvoja Crne Gore.

Mišljenja smo, da pored ostalih činilaca koji djeluju u oblasti životne sredine i šire održivog razvoja, značajno mjesto treba da imaju i Parlamentarne političke partije. U ovom dokumentu nastojaćemo objasniti mjesto i ulogu parlamentarnih političkih partija u domenu zaštite životne sredine. Dakle, teme koja je danas aktuelna i za koju se može s pravom reći da je dominantna i integrisana u sve sfere društva.

Političke partije, kao elemenat društvene nadgradnje, najneposrednije odražavaju ekonomsku strukturu društva. One vrše jak uticaj na privredni i društveni razvoj zemlje, ali utiču i na državno-pravne i sve oblike nadgradnje. Zbog toga je od posebne važnosti izučavanje uloge parlamentarnih političkih partija i u oblasti životne sredine.

U Crnoj Gori ne postoji istraživanje o učinku parlamentarnih političkih partija u cilju osiguravanja ekološke sigurnosti i održivog razvoja životne sredine. O tome dakle nemožemo govoriti na temelju dosadašnjih rezultata.

Nalazi (rezultati) do kojih smo došli u okviru sprovedenih istraživanja/analiza koje ovdje izlažemo pokazuju da su sve parlamentarne političke stranke na političkoj sceni Crne Gore prihvatile ekologiju kao sastavni dio svojih programskih politika. Međutim, ekološki stranački programi/ideje najčešće služe da bi se pokazalo javnosti da stranka jeste moderna jer promišlja o problemima životne sredine. Primjeri dobre prakse koji odražavaju kvalitativne pokazatelje na planu životne sredine uglavnom izostaju.

II POLIČKA SCENA CRNE GORE

Političku scenu Crne Gore karakteriše značajan broj partija koje se mogu podijeliti na parlamentarne i vanparlamentarne.

Tokom 22 godine višestranačja, više od stotinu političkih partija različitih profila, od kojih je najveći broj veoma kratko funkcionisao, učestvovalo je u izbornim trkama.

U poslednjih par mjeseci osnovane su i nove političke partije, čime je povećana konkurenčija u izbornoj godini.

Iako su u prethodnom periodu postojale vidljive podjele na građanske i nacionalne stranke, danas su one značajno umanjene jer se i one političke partije koje imaju nacionalni prefiks nesporno zalažu za jednaka prava svih građana u Crnoj Gori.

2.1. Političko udruživanje u Crnoj Gori

Partija je organizacija slobodno i dobrovoljno udruženih građana radi ostvarivanja političkih ciljeva demokratskim i mirnim sredstvima (Zakon o političkim partijama).

Partiju može osnovati najmanje 200 građana sa biračkim pravom u Crnoj Gori, koji svojevoljno potpišu izjavu o osnivanju partije.

Partija se organizuje i djeluje isključivo na teritorijalnom principu.

Partija ima svoj statut i program.

Program partije sadrži opis političkih ciljeva, vrijednosti i načela za koje se partija zalaže.

Partija se može udruživati u šire političke saveze u zemlji i inostranstvu, pri čemu zadržava svoj pravni subjektivitet.

Partija se može spojiti sa drugom ili drugim partijama koje se vode u Registru radi stvaranja nove partije i u tom slučaju gubi svoj pravni subjektivitet, a novi pravni subjekat postaje partija koja je nastala spajanjem dvije ili više partija.

2.2. Parlamentarne političke partije

U Crnoj Gori trenutno postoji 11 (jedanaest) parlamentarnih političkih partija i to su (po abecednom redu):

- Bošnjačka stranka (BS),
- Demokratska partija socijalista (DPS),
- Demokratski savez u Crnoj Gori i Albanska alternativa (DSCG i AA),
- Demokratska unija Albanaca (DUA),
- FORCA- Forca e redemokratike/Nova demokratska snaga,
- Hrvatska građanska inicijativa (HGI),
- Koalicioni Shqiptar Perspektiva –Albanska koalicija Perspektiva,
- Nova srpska demokratija (NOVA),
- Pokret za promjene (PZP),
- Socijaldemokratska partija (SDP),
- Socijalistička narodna partija (SNP).

Tabela 1: Broj poslanika/ca parlamentarnih političkih partija u Skupštini Crne Gore

BS	DPS	DSCG i AA	DUA	FORCA	HGI	AK Perspektiva	NOVA	PZP	SDP	SNP	Ukupno
3	35	1	1	1	1	1	8	5	9	16	81

III METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Primijenjena metodologija prikupljanja podataka imala je za cilj da uključi:

- Podatke prikupljene analizom programa parlamentarnih političkih partija,
- Podatke dobijene SWOT analizom - Političke partije u funkciji zaštite životne sredine
- Podatke prikupljene direktnim razgovorima – Intervjui sa liderima parlamentarnih političkih partija - stavovi, mišljenja i aktivnosti parlamentarnih političkih partija u oblasti životne sredine.

Cilj sprovedenih istraživanja je da sumira raspoložive podatke za analizu i procjenu mesta i uloge parlamentarnih političkih partija u zaštiti životne sredine.

Detaljno, ciljevi istraživanja su:

- da izvrši popis stanja,
- da se identifikuju ključni problemi, snage, slabosti, šanse i mogućnosti,
- da se identifikuju najbolje prakse,
- da se predlože adekvatne smjernice i rješenja za unapređenje postojećeg stanja.

3.1. Analiza programa parlamentarnih političkih partija u sektoru životne sredine

Analiza programa parlamentarnih političkih partija, odnosno djelova koji su posvećeni ekologiji i životnoj sredini, urađena je na osnovu uvida u dokumenta koja su bila dostupna na njihovim zvaničnim internet prezentacijama.

Kako je transparentnost u radu nešto što bi svakako trebalo da bude jedna od najbitnijih karakteristika svih važnih činilaca društva, a internet pretraživanje najlakša i najefikasnija alatka dostupna velikom broju građanstva, u konkretnom slučaju potencijalnih članova ili birača, smatrali smo da je i ovom prilikom neophodno ukazati na to da čak tri

parlamentarne političke partije nemaju zvanične internet prezentacije, pa je zainteresovana javnost uskraćena za mogućnost da se na ovaj način upozna sa njihovim programima, ovo će nadamo se uskoro biti promijenjeno, naročito ako imamo u vidu trend kontinuiranog rasta penetracije internet korisnika u Crnoj Gori.

Takođe, jedna parlamentarna politička partija nema dostupan program na svojoj internet prezentaciji, pa smo u ovom dijelu dokumenta analizirali njih 7 (sedam), u čije programe smo mogli izvršiti uvid tzv. „desk top“ metodom.

Bez obzira na prostor koji su u svojim programima posvetili životnoj sredini ili naslove poglavja pod kojima su tretirali ovu oblast, pokušali smo ući u suštinu i pronaći zajedničke stavove, apostrofirajući na taj način uvjerenje da, kada je riječ o najvažnijim životnim pitanjima, parlamentarne političke partije imaju kapacitet da budu na istoj strani i zaštite javni interes.

Političke partije čije smo programe analizirali u najvećoj mjeri životnu sredinu su tretirali na uopšten način, ističući neophodnost usklađenosti ekonomskog razvoja sa savremenim ekološkim standardima, što je i suština održivog razvoja o kom se sve češće govori prilikom javnih nastupa njihovih predstavnika, ali nijesu ulazili u dalju razradu niti nudili konkretna rješenja za postojeće višedecenijske ekološke probleme.

Gotovo sve parlamentarne političke partije zalažu se za efikasnu primjenu zakona, te ukazuju na neophodnost zaštite prostora i drugih prirodnih resursa, kao najvećeg bogatstva kojim raspolažemo.

Veći broj njih je akcentovalo i potrebu kontinuirane edukacije, odnosno podizanja ekološke svijesti građana, a neke političke partije su u svojim programima istakle i neophodnost usavršavanja stučnih kadrova.

Stvaranje jakog ekološkog pokreta, odnosno saradnju sa nevladinim organizacijama nekoliko parlamentarnih političkih partija vidi kao mogućnost za unapređenje stanja u oblasti životne sredine.

Manji broj parlamentarnih političkih partija prepoznaje i neophodnost poštovanja garantovanih prava građana na adekvatno informisanje i učešće u donošenju odluka iz oblasti životne sredine, što

je suština Arhuske konvencije, jednog od potvrđenih međunarodnih ugovora iz oblasti životne sredine.

U pojedinim programima postoje i jasno identifikovane potrebe kao što je poboljšanje koordinacije među ministarstvima, decentralizacija nadležnosti, uvođenje efikasnog informacionog i sistema monitoringa, koordinacija državnih politika i strategija, stvaranje uslova za primjenu važećih zakona i nastavak usaglašavanja domaćih propisa sa pravom Evropske Unije (EU), uspostavljanje Registra zagađivanja životne sredine u skladu s PRTR¹ Protokolom, utvrđivanje nadležnosti Agencije za zaštitu životne sredine kao centralne institucije u sistemu zaštite životne sredine, racionalno korišćenje energetskog potencijala i dr.

Uvidom u sve dostupne programe parlamentarnih političkih partija stekli smo utisak da je životna sredina prepoznata kao veoma bitna, te da su identifikovane slične, u nekim slučajevima i gotovo identične, projekcije šta bi trebalo uraditi da se unaprijedi postojeće stanje. Ipak, ono što bi, po nama, bilo potrebno unaprijediti jeste dalja razrada identifikovanih potreba, odnosno kreiranje realnih akcionih planova na osnovu kojih bi se mogla izvršiti uporedna analiza i ponuditi potencijalnim biračima eventualna alternativna rješenja.

3.2. SWOT analiza

SWOT analiza je metodološki alat, korišćen u cilju određivanja pozicije parlamentarnih političkih partija u oblasti zaštite životne sredine. Naime, da bi se stvorili preduslovi za efikasno definisanje budućih realnih i ostvarljivih strategija političkih partija u oblasti životne sredine, prethodno je potrebno sagledati sve interne i eksterne faktore koji utiču na poziciju političkih partija i perspektive razvoja.

Dakle, ona čini osnovni input za definisanje vizije te za određivanje strateških ciljeva partije na planu zaštite životne sredine. Upravo strateški ciljevi su osnova za dalje utvrđivanje specifičnih prioriteta i mjera (djelovanja). Ti specifični prioriteti i mjere pokazuju smjerove u djelovanju kojima se postiže maksimalni učinak.

Svi ovi pokazatelji objedinjuju se u Akcionim planovima, gdje su

¹ Protokol o registrima ispuštanja i prenosa zagađujućih materija

definisani konkretni zadaci (isplanirani resursi) kojima se ostvaruju zacrtani ciljevi i specifični prioriteti. U toku procesa planiranja svojih aktivnosti u segmentu životne sredine, potrebno je da partija, prije svega, usaglasi svoje interne mogućnosti sa eksternim uslovima i djelovanjem različitih faktora iz okruženja.

SWOT analiza koju izlažemo je realizovana kroz radioničarski rad sa članovima/polaznicima škole Ekološkog aktivizma, koju su činili predstavnici medija, studenti završnih godina i postdiplomske studije Univerziteta Crne Gore, predstavnici podmladaka parlamentarnih političkih partija.

Rezultati SWOT analize:

SNAGE	SLABOSTI
-Iskustvo u kampanjama i lobiranju-Mogućnost uticanja na zakone-Uticaj u procesu odlučivanja i donošenju odluka-Neposredna saradnja sa međunarodnim institucijama- Imidž u javnosti	-Netransparentni programi-Nepostojanje jasnih principa na kojima partija temelji svoje ekološke programe-Nedostatak konkretnih rješenja koja programske politike treba da ponude-Nedovoljno obučeni kadrovi iz oblasti zaštite životne sredine-Neadekvatno razumijevanje koncepta održivog razvoja životne sredine-Nerazvijeno partnerstvo i saradnja- Nedovoljno angažovanje-Nedostatak iskustva-Slab kontinuitet-nepovezanost aktivnosti-Nedostatak inovativnosti-Ekonomski zavisnost

ŠANSE	PRIJETNJE
-Institucionalizacija zaštite životne sredine - Definisani zakoni iz oblasti zaštite životne sredine -Tkuće strategije -Usvajanje međunarodnih konvencija i deklaracija -Proces priključenja EU -Postojanje međunarodnih fondova iz oblasti zaštite životne sredine -Aktuelnost pitanja -Otvorenost institucija za određene aktivnosti - Mogućnost specijalističkog usavršavanja kadrova -Podsticanje zajedničkih regionalnih istraživačkih i razvojnih projekata -Ojačan nevladin sektor u oblasti zaštite životne sredine -Razvijeni sistemi komunikacije	-Korupcija u društvu -Interes privrednih lobista -Ekonomija ispred ekologije -Nesuzbijanje sive ekonomije -Svjetska ekonomska kriza -Hiperprodukcija ekoloških apela -Politizacija i konflikt interesa -Nedosljednost u sprovođenju preuzetih obaveza kroz prihvatanje međunarodnih ugovora -Nizak nivo ekološke svijesti

3.3. INTERVJU

Cilj istraživanja odnosio se na identifikaciju ključnih stavova, unutrašnjih i spoljašnjih prednosti i nedostataka, kao i kvalitativnih pokazatelja dobijenih analizom primjera dobre prakse parlamentarnih političkih partija na planu održivog razvoja životne sredine.

Opšte informacije i sumarni stav

Upitnik je formulisan na radionici „Parlamentarne političke partije u funkciji zaštite životne sredine“, koja je realizovana u okviru programa škola Ekološkog aktivizma, u organizaciji Misije OSCE u Crnoj Gori i Ekološkog pokreta „OZON“ održana u Bećićima, 31. marta 2012. godine.

Sprovodenje ispitivanja

Planirano je da ispitivanje bude sprovedeno na terenu metodom strukturiranog intervjeta s vodećim osobama / liderima parlamentarnih političkih partija, u periodu mart-maj 2012. godine.

Obrada podataka

Prikupljeni podaci analizirani su kvalitativnom metodom i metodom deskriptivne statistike (postoci), kako je predviđeno planom istraživanja.

Uzorak

Planirano je da ispitivanjem budu obuhvaćene sve parlamentarne političke partije u Crnoj Gori.

Realizacija uzorka

Sve parlamentarne političke partije tj. njih jedanaest obuhvaćene su istraživanjem. Osam političkih partija iz uzorka učestvovala je u istraživanju. Svi dostavljeni upitnici uspješno su realizovani, te kao takvi relevantni za analizu.

Rezultat analize upitnika

Podatke dobijene istraživanjem analizirali smo kao zbirne, ali tako da će velikim dijelom korisnici ovog dokumenta, prije svih političke partije, moći pratiti relevantnost, objektivnost i povezanost u stavovima

i mišljenjima, kroz pojedine aspekte ovog istraživanja.

Pitanja u upitniku izložili smo i analizirati na tri nivoa, pri čemu su na skali od 1-8 predstavljene političke partije, odnosno njihovi stavovi, u kontinuitetu, dakle tokom cjelokupne analize.

I Stavovi parlamentarnih političkih partija o pitanjima životne sredine, u kontekstu mjestu i uloge partija

Prvo pitanje iz upitnika odnosilo se na stav političkih partija o tome da li one treba da imaju značajnu ulogu u zaštiti životne sredine. Pokazatelji su sljedeći:

Tabela 2.

		da	ne	ukupno
Političke partije	f	8	0	8
	%	100	0	100

Drugim pitanjem smo nastojali saznati da li segment životna sredina predstavlja sastavni dio Programa političkih partija. Dobijeni su sljedeći pokazatelji:

Tabela 3.

		da	ne	ukupno
Političke partije	f	8	0	8
	%	100	0	100

S obzirom da kvalitet Programa predstavlja polaznu osnovu za dalje uspješne aktivnosti u oblasti životne sredine, nastojali smo od političkih partija dobiti mišljenje o kvalitetu njihovih ekoloških programa. Dobili smo sljedeće pokazatelje:

Tabela 4.

		Odličan	Veoma dobar	Dobar	Loš	Ukupno
Političke partije	f	0	5	3	0	8
	%	0	62,5	37,5	0	100

Jedno od pitanja iz upitnika imalo je za cilj da procijeni doprinos političkih partija zaštiti životne sredine, na osnovu stavova samih partija. Pokazatelji su sljedeći:

Tabela 5.

		Veoma veliki	Veliki	Osrednji	Mali	Veoma mali	Bez doprinos-a	Ukupno
Političke partije	f	1	2	4	0	1	0	8
	%	12,5	25,0	50,0	0	12,5	0	100

Boks 1.

Naša razmišljanja da političkim partijama pripada značajno mjesto u zaštiti životne sredine, potvrdile su i političke partije. Naime, sve političke partije saglasne su u stavu da im pripada značajno mjesto u zaštiti životne sredine.

Ovako razmišljanje političkih partija ohrabruje u dijelu da su političke partije osviješćene u pravcu da treba da se angažuju i u ostvarivanju ciljeva i politike zaštite životne sredine.

Svakako, upućuje na opštu konstataciju da političke partije treba da postanu značajan društveni činilac u zaštiti životne sredine.

Svrishodno određivanje ciljeva programa veoma je važna funkcija političkih partija. Iz ugla ovog razmatranja, od posebnog značaja je činjenica da sadržaji/ciljevi iz oblasti životne sredine predstavljaju sastavni dio programskih politika svih analiziranih partija. To bi trebalo da znači da političke partije shvataju važnost pitanja i problema zaštite životne sredine i nastoje da daju svoj doprinos u njihovom rješavanju.

Kvalitet programa političkih partija je osnova iz koje proizilaze dalje aktivnosti. Političke partije kvalitet svojih programa procjenjuju u nivou veoma dobar (62,5%), odnosno dobar (37,5%).

Različito prilaze procjeni svoga doprinosa zaštiti životne sredine. Tako, 50,0 odsto partija svoj doprinos procjenjuje u nivou osrednji, dvije političke partije u nivou veliki, dok po jedna politička partija smatra da njihov doprinos zaštiti životne sredine odgovara nivoima veoma veliki, odnosno veoma mali.

II Procjena internih i eksternih faktora koji podržavaju ili usporavaju partije u realizaciji planiranih ciljeva u zaštiti životne sredine, iz njihovog ugla

Parlamentarne političke partije najvažnije unutrašnje elemente, koji ih čine boljim u odnosu na ostale političke partije i pomažu im da ostvare odgovarajuće ciljeve u oblasti zaštite životne sredine vide u sljedećem:

1. Kao stranka smo aktivni na pograničnom području gdje gravitiraju nacionalni parkovi i prirodni biseri poput Cijevne, tako da naše članstvo ima priliku da svakodnevno daje doprinos očuvanju životne sredine.
2. Od osnivanja naše Partije mi imamo i posebno radno tijelo koji se bavi ekološkim pitanjima i zaštitom životne sredine, tako da je ovo tijelo u stalnom nadgledanju situacije na terenu.
3. Veliki broj mladih ljudi koji su članovi stranke i veoma aktivni članovi ekoloških pokreta. Podržavamo njihove akcije i nastojanja u cilju očuvanja i zaštite flore i faune, vode, zdrave hrane i sl. Takođe, stranka u svojoj organizaciji ima poseban odbor i tim ljudi koji se bavi ekologijom. Afirmišemo zdrave stilove života, te organizujemo česte izlete u prirodi.
4. Kratak vremenski period od postajanja. Ne možemo se pohvaliti da smo učinili nešto što nas odvaja i razlikuje od ostalih. Mi smo se opredijelili da naši mladi i naša omladina, uz pomoć nas ostalih, daje svoj doprinos i svoje viđenje kroz učešće u svim aktivnostima i manifestacijama ovog karaktera organizovano na državnom i

odnosno održive valorizacije pojedinih resursa, poput prostora, koji u našoj zemlji nije neograničen resurs. Saradnja na partnerskim osnovama sa lokalnim samoupravama i civilnim sektorom je značajna za efikasno planiranje i implementaciju ekoloških politika, naročito u sektorima energetike, saobraćaja, turizma i uređenja prostora. Takođe, država mora podsticati i nagrađivati ekološki odgovorne građane/ke i preduzetnike/ce i strogo kažnjavati neodgovorne. Naša partija je kroz svoj program afirmisala princip "zagadivač plaća". Osim toga, Klub poslanika naše partije veoma aktivno učestvuje u skupštinskim raspravama o propisima iz ove oblasti. Sa posebnim zadovoljstvom i ponosom ističem i da sam izabrana za ambasadorku životne sredine, na predlog ekoloških nevladinih organizacija, kao i da sam učestvovala u brojnim ekološkim akcijama i okruglim stolovima.

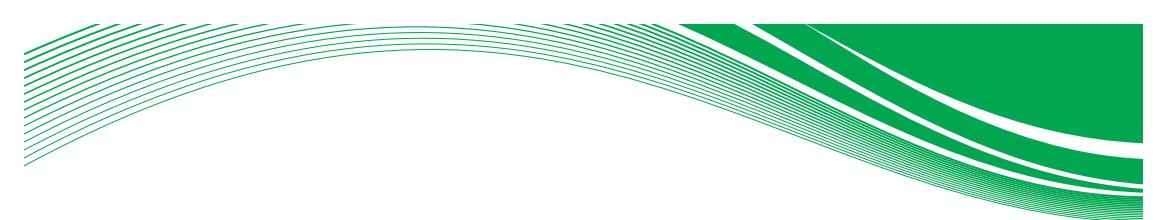
5. Prije svega, snaga naše partije i ono što je čini boljom od drugih partija u Crnoj Gori je podrška građana koja doseže značajan broj biračkog tijela u državi. Samim tim, u prilici smo da uređujemo i usmjeravamo politike u svim oblastima, pa tako i u oblasti zaštite životne sredine. Posebna unutrašnja snaga u ostvarivanju ciljeva iz oblasti očuvanja životne sredine je ljudski potencijal, odnosno kadrovska baza, gdje imamo ono što je najvažnije za donošenje i sprovođenje odluka a to je: stručan, sposoban, odgovoran i profesionalan kadar, koji može da odgovori potrebama i ciljevima iz ove oblasti.
6. Naša partija je partija građanske orijentacije, koja nije opterećena identitetskim pitanjima, već najveću pažnju posvećuje životnim pitanjima, a svakako je zaštita životne sredine jedna od najbitnijih tema. Preko svojih predstavnika u državnom i lokalnim parlamentima kroz predlaganje i donošenje zakona, deklaracija i drugih pravnih akata koja su u vezi sa ovom problematikom može dati svoj doprinos. Obzirom da smo opoziciona partija, dosta toga će ipak zavisiti od vladajuće većine. Kroz odbornička i poslanička pitanja moguće je i doći do nekih podataka koja nijesu dostupni javnosti.

lokalnom nivou. Rezultate očekujemo u skoroj budućnosti.

7. Posvećenost primjeni principa održivog razvoja, kao jedinog modela kojim se obezbjeđuje ravnoteža potreba i interesa sadašnjih i budućih generacija, s jedne i kapaciteta životne sredine, s druge strane. Odluke o načinu rješavanja ključnih pitanja u oblasti očuvanja životne sredine koja se odnose na ostvarenje ciljeva očuvanja životne sredine, naša partija donosi na nivou partijskih organa na državnom i lokalnom nivou-glavni odbor partije, opštinski odbori, savjet partije, stručna tijela nadležna za pojedine sektorske politike...
8. Naša Partija ima solidan ekološki program, u kojem je posebno istaknuta želja i spremnost da razvijamo svijest da je zaštita ustavnog određenja Crne Gore kao ekološke države i njenih izuzetnih prirodnih ljestvica strateški interes crnogorskog društva. Činjenica da je Crna Gora još 1991. godine proglašena ekološkom državom mora biti presudna u stvaranju pozitivnog i prepoznatljivog imidža naše države. Da bi se to postiglo, potrebno je preuzeti konkretne akcije na planu dostizanja najviših standarda u pozitivnom odnosu prema potrebi očuvanja životne sredine. Promjena dosadašnjeg odnosa prema životnoj sredini, sistematska edukacija o potrebi brige za sredinu koja nas okružuje i to od najranijeg životnog doba, planiranje ekološki održivih projekata, koordinacija državnih politika i strategija, izrada primjenljive zakonske regulative sa strogim sankcijama za devastaciju životne sredine, urgentni su zadaci države. U državi ne smiju postojati tzv. ekološke "crne tačke" poput Pljevalja, Nikšića ili šireg područja Podgorice, i u tom smislu je potrebno utvrditi prioritete za hitnu sanaciju postojećeg stanja. Crna Gora mora pratiti nove trendove i saznanja u ovoj oblasti, voditi računa o globalnim klimatskim promjenama, prilagođavati svoju energetsku politiku, tražiti balans između ekonomskih i ekoloških zahtjeva i svoju politiku bazirati na najvišim međunarodnim ekološkim standardima. Iskustvo koje imaju specijalizovane međunarodne organizacije za zaštitu životne sredine nameće potrebu intenzivne saradnje države sa njima, naročito u pogledu preventivne ekološke zaštite ali i pravilne,

Kao ograničavajuće okolnosti tj. elemente koje je neophodno unaprijediti i poboljšati unutar same partije za uspješnu realizaciju planiranih ciljeva u oblasti zaštite životne sredine prepoznaju sledeće:

1. Nedovoljna organizovanost i poznavanje potreba.
2. Najveći problem koji sprječava preuzimanje zaštitnih mjer jeste veliki stepen centralizacije ili pogrešno ustanovljene nadležnosti, jer su najveća bogatstva u nadležnosti državnih institucija. Unutrašnje slabosti u partiji ne postoje po ovom pitanju, mi činimo sve sto je u našoj moći.
3. Uglavnom nedostatak finansijskih sredstava.
4. Oblast zaštite životne sredine traži aktivnije i masovno učešće svih nas koji živimo i stvaramo u državi Crnoj Gori, od najmlađeg pa do najstarijeg građanina. Posebno očekujemo da veći doprinos treba da da Vlada Crne Gore, koja treba da u svemu ovome ozbiljnije učestvuje i da njen pristup bude dobro planiran i realizovan.
5. Svoja programska opredjeljenja naša partija može ostvarivati shodno snazi koju ima u zakonodavnim i izvršnim strukturama sistema državnog uređenja. Za kvalitetnije i cijelovitije ostvarenje ciljeva, prije svega potrebno je obezbijediti veće povjerenje birača, kako na izborima na državnom, tako i na lokalnom nivou. Takođe, prepoznata je potreba jačanja unutrašnjih kapaciteta kroz edukaciju i jačanje svijesti članstva o načinu na koji Crna Gora može zadovoljiti sopstvene potrebe i istovremeno može dati doprinos globalnim naporima u očuvanju životne sredine. To se prije svega odnosi na sferu primjene donijetih propisa u ovoj oblasti.
6. Političke partije u Crnoj Gori, kao i civilni sektor i građani/ke, su prinuđeni da se bave egzistencijalnim (ekonomskim i socijalnim) problemima, sa kojima se naša zemlja suočava. Zbog potrebe da rješavanje tih problema uvijek bude prioritet, problemi iz oblasti zaštite životne sredine i dalje ostaju po strani. Nažalost, još uvijek nemamo dovoljno vremena, volje ni znanja da im se posvetimo na pravi način.

-
7. Unutrašnja generalna slabost je neuspjeh da građanima pojasnimo da proizvodnja i gradnja pojedinih objekata ne znači apriori narušavanje životne sredine ukoliko su zadovoljeni svi ekološki standardi. Zbog toga postoji nerazumijevanje građana između potrebe da se valorizuju prirodni resursi koje ima Crna Gora sa jedne strane, i zaštite životne sredine sa druge strane. Uz to, trenutno najveći razlog koji nas sprječava da realizujemo planirane aktivnosti je finansijska i ekomska kriza i nedovoljna kultura, kao i slaba građanska svijest i kultura o održavanju životne sredine čistom.
 8. To što nemamo vlast da bi naše ideje sproveli u djela, već najveći broj naših ideja ostane nerealizovano zbog toga što ne nailaze na razumijevanje vladajuće većine. Kad nemate alatke vlasti u svojim rukama, onda zavisite od drugih. Ono što ipak možemo je da sa našim idejama upoznamo javnost, a nekad i pritisak javnosti, posebno kod ovakvih tema, može da ima presudan značaj.

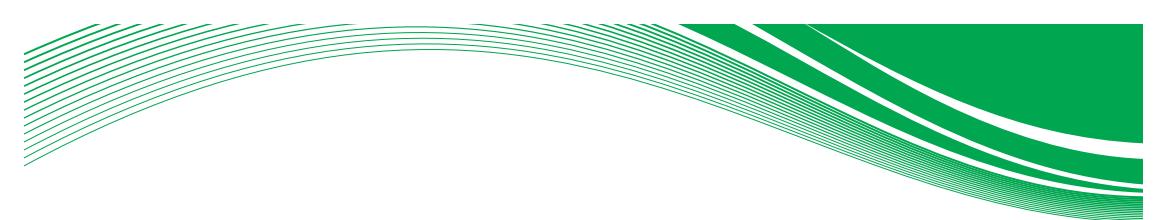
Jedno od pitanja iz upitnika odnosilo se na stav partija o tome na koji način mogu da unaprijede svoje aktivnosti u oblasti životne sredine i šta im pomaže da to postignu, uzimajući u razmatranje šanse, odnosno mogućnosti koje dolaze spolja. Stavovi partija odnosili su se na:

- 1 . Kroz radionice i stimulisanje direktnih aktivnosti.
 - 2 . Da bismo ostvarili odgovarajuće ciljeve iz ove oblasti kao i da unaprijedimo svoje aktivnosti pomažu nam stručni ljudi naše partije koji vode računa za svaku promjenu ili problem zaštite životne sredine. Mi po mogućnosti blagovremeno reagujemo za sve što je u nasoj nadležnosti.
 - 3 . Podnošenje inicijativa za usklađivanje našeg zakonodavstva sa EU zakonodavstvom, povećanje administrativnih kapaciteta resornih institucija u državi. Animirati međunarodne organizacije i ekološke pokrete u svijetu da posjete Crnu Goru, te u neposrednoj komunikaciji sa našim institucijama i organizacijama dogovore način saradnje.
-

4. Upoznavanje, u prvom redu naših mladih aktivista, sa svim aktivnostima iz ove oblasti, prvi je i osnovni korak koji mi smatramo da treba da postigne značajne rezultate u unapređenju ove jako bitne oblasti za sve građane Crne Gore.
5. Za edukaciju članstva potrebno je obezbijediti kvalitetniju saradnju sa institucijama nadležnim za pitanja očuvanja životne sredine, kao i sa naučnim i stručnim organizacijama u Crnoj Gori. U tom dijelu, važna je razmjena iskustava sa srodnim političkim partijama o načinu na koji su obezbijedili unapređenje sopstvenih aktivnosti u svojoj sredini u ovoj oblasti.
6. Posebno važnu ulogu u širenju ekološke svijesti u Crnoj Gori, naša partija vrednuje kod mladih, visokoobrazovanih ljudi koji su imali prilike da se upoznaju sa načinom zaštite životne sredine u zemljama razvijene ekološke svijesti. Naša partija stalno radi na tome da se njihovo iskustvo iskoristi u pravcu ubrzane ekološke edukacije i formiranja ekološke kulture kod naših građana/ki, jer smatramo da su mlađi ljudi, koji su zainteresovani i opredijeljeni da doprinesu rješavanju ključnih ekoloških problema, najveće bogatstvo i potencijal naše partije i društva uopšte.
7. Pomaže nam ustavna orijentacija da je Crna Gora ekološka država. Sistemska organizacija kad je u pitanju zaštita životne sredine - kroz aktivnosti resornog ministarstva koje je uvezano sa turizmom, napravljen je dobar balans između potreba razvoja i zaštite životne sredine. Dodatno u sistemskoj organizaciji je i Agencija za zaštitu životne sredine. Sa krovnog partijskog nivoa lokalnim samoupravama se nameće obaveza da kroz njihove programe tretiraju rješavanje problema deponija, kolektora, kanalizacionih odvoda, skladištenje različitih vrsta otpada i sanaciju svih problematičnih tačak, uz Pomoć EU fondova i međunarodnih organizacija koje obezbjeđuju stručne savjete, sredstva sa sanaciju kritičnih tačaka i sl.
8. Učešćem mladih u raznim akcijama koje promovišu svijest o očuvanju životne sredine, a na putu ka EU biće i sve više fondova koji će biti dostupni za realizaciju projekata iz ove oblasti.

Političke partije procjenjuju da elementi koji dolaze spolja i koji ih usporavaju na putu do konačnog cilja/rješenja u oblasti životne sredine su uglavnom:

1. Odnos vlasti i većinskih partija koje opstruiraju rad drugih segmenta društva kako bi sebe predstavljalji kao jedine čuvare, mada su se dokazali kao savršeni devastatori.
2. Centralna vlast ima previše nadležnosti i to na najatraktivnijem dijelovima, npr. Morsko dobro na teritoriji Opštine Ulcinj, tako da nas to najviše usporava u realizaciji naših aktivnosti.
3. Implementacija Zakona, ali i podizanje svijesti građana Crne Gore o značaju zaštite životne sredine.
4. Nevladin sektor daje veliki doprinos u ovom pravcu, kada bi i Vlada i njeni resursi imali približan pristup ovom problemu do konačnog rješenja iz oblasti životne sredine sigurni smo da bi rezultati bili veći i dostignuća u ovom pravcu bila bi. Ovako se plašimo da će proći dosta vremena dok se ne ispune standardi koje predviđa EU u ovoj oblasti, što je jako značajno za društvo i šire.
5. Nedovoljan ekonomski potencijal Crne Gore i potreba za obezbjeđivanjem prepostavki za brži ekonomski oporavak i razvoj
6. Činjenica je da naši građani/ke još uvijek nemaju razvijenu svijest o ekološkim problemima. Cijelo društvo je okrenuto rješavanju svakodnevnih egzistencijalnih problema, tako da se ekološki problemi zaobilaze, jer je to nešto što se može "rješiti kasnije". Iz tog razloga, poruke da su naša prirodna bogatstva sve više ugrožena nemaju odjeka, čak ni kod naših članova/ica i predstavnika/ca. Nažalost, na ekološke probleme obraćamo pažnju u onolikoj mjeri u kolikoj nas Evropska Unija tjera na to, a po takvom odnosu prednjače partije na vlasti.
7. Elementi koji usporavaju realizaciju planiranih projekata su finansijska i ekomska kriza, kao i nedovoljna kultura i nizak nivo građanske svijesti o održavanju životne sredine.

-
8. Nedovoljna svijest građana o ovom problemu, trka za profitom na uštrb očuvanja životne sredine.

Boks 2.

Procjena postojećih spoljašnjih i unutrašnjih faktora koje podržavaju ili usporavaju partije u realizaciji planiranih aktivnosti u zaštiti životne sredine iz ugla samih partija, dijelom je diskutabilna.

Ostavljamo korisnicima ovog dokumenta da na osnovu izloženih pokazatelja procijene usklađenost, objektivnost i relevantnost iznešenog.

Sa našeg stanovišta zapažamo da se značajnim dijelom pokazatelji iznose nedovoljno jasno, uopšteno, nedovoljno objektivno, neusaglašeno sa postavljenim zahtjevima/pitanjima. Posebno ističemo da partije velikim dijelom nijesu bile dovoljno iskrene i realne, pogotovo kada su navodile interne slabosti. Takođe, nesporno je da pojedine partije još uvijek ne prave jasna razgraničenja među internim i eksternim faktorima koji utiču na poziciju partije i perspektive razvoja u ovoj oblasti. Uočavamo i da se pojedini pokazatelji međusobno isključuju.

Partije uglavnom kao svoje snage navode postojanje radnih tijela, ljudske resurse, solidan ekološki program, veliki broj mladih ljudi – aktivnih članova ekoloških pokreta, posvećenost... Svoje slabosti prepoznaju u nedovoljnoj organizovanosti i poznavanju potreba, nedostatku finansija, nevršenju vlasti...

Posebno pitanje je koliko se ovi eksterni i interni elementi razumiju, na koji način se prevazilaze slabosti, odnosno koliko se šanse koriste, to jeste koliko su u funkciji zaštite životne sredine.

Uticak je da ova pitanja, veći dio partija ne sagledava sistematski i u značajnijem nivou.

III Informacije o primjeru dobre prakse

U političkim programima stranaka koji su bili dostupni za analizu sadržane su bazične vrijednosti, programska opredjeljena i u oblasti koja je predmet analize ovog dokumenta.

Svjesni činjenice, da se pitanja konkretnih društvenih oblasti, samim tim i pitanja zaštite životne sredine, ne raspravljaju i ne rješavaju u stranačkom programu nego u stručnim tijelima stranke, (ili bi tako trebalo da bude) kroz konkretnе ciljeve čiju realizaciju podržavaju akcioni planovi koji su usaglašeni sa programskim opredjeljenjima, išli smo u produbljivanje istraživanja kako bi dobili što veći broj kvalitativnih pokazatelja. Shodno tome, postavili smo cilj da u direktnom razgovoru sa liderima/aktivistima parlamentarnih političkih partija dobijemo povratnu informaciju kako same političke partije razumiju tj. planiraju i realizuju ciljeve u oblasti životne sredine, kroz analizu jednog od primjera dobre prakse.

Od političkih partija smo tražili da procijene da li neke od aktivnosti koje su sprovodile na planu zaštite životne sredine smatraju primjerom dobre prakse. Stavovi partija izloženi su u narednoj tabeli:

Tabela 6.

Političke partije	1	2	3	4	5	6	7	8
Primjer dobre prakse	da	da	da	ne	da	da	da	da

Na pitanje da li je primjer dobre prakse zasnovan na programu političke partije ili je proizašao iz posebnog strateškog plana-posljedica aktuelnog ekološkog problema/situacije/događanja, političke partije su iznijele sljedeće stavove:

1. Više kao posljedica aktuelnog ekološkog problema/ situacije/ događanja

-
2. Naš primjer dobre prakse je zasnovan na programu naše partije, ali se desio u trenutku kada je reagovanje bilo neophodno zbog nastale ekološke situacije.
 3. Na programu naše stranke.
 4. % (?)
 5. Primjer dobre prakse je zasnovan i na programu naše partije i proizašao je kao posljedica potrebe realizacije strateškog razvojnog dokumenta u oblasti.
 6. Zasnovan je na programu i opredjeljenjima naše partije, ali i na predlogu, tj. inicijativi NVO sektora, koji je prvi prepoznao opasnost od izgradnje hidroelektrane na jednoj od najljepših evropskih rijeka.
 7. Konkretno problem sanacije jalovišta u Mojkovcu je naslijeđeni problem i projekat njegove sanacije nastao je iz aktuelnog ekološkog problema.
 8. Da u širem smislu, jer KAP je najveći zagađivač.

Kao primjere dobre prakse političke stranke su navele:

1. Učestvovanje u čišćenju plaža, školskih dvorišta, park šuma
 2. Akcija čišćenja u cijeloj teritoriji Opštine Ulcinj
 3. Zaštita izletišta Alipašinih izvora u Gusinju
 4. % (?)
 5. Očuvanje kanjona rijeke Tare
 6. Predlog usvajanja Deklaracije o zaštiti rijeke Tare
 7. Jalovište „Mojkovac“
 8. Istraživanja o zagađenosti područja u okolini KAP-a
-

Na pitanje u čemu se ogledao problem koji je primjer dobre prakse trebao da riješi, partije su odgovorile na sljedeći način:

1. Pokazatelji vidljivi samo poslije akcije, čistiji prostor.
2. Veliko zagađenje, posebno u teritorijama koje ne obuhvata opštinska nadležnost.
3. Uklanjanje čvrstog otpada na pomenutom izvoru i njegovoj okolini i postavljanje oglasnih tabli - upozorenja o ne odlaganju otpada.
4. %
5. Planira izgradnja hidrocentrale Buk Bijela u Bosni i Hercegovini. Izgradnjom brane ugrozile bi se prirodne vrijednosti kanjona rijeke Tare.
6. Donošenje Deklaracije o zaštiti rijeke Tare motivisano je ostvarivanjem ustavnih prava na zdravu životnu sredinu i na blagovremeno i potpuno obavještavanje o njenom stanju, kao i obaveze čuvanja i unaprjeđenja životne sredine. Ovim se željelo podsjetiti na obavezu države da štiti životnu sredinu i potrebu ograničavanja privređivanja i preduzetništva u cilju zaštite životne sredine. Donošenje Deklaracije imalo je za cilj i obezbjeđivanje poštovanja Deklaracije o ekološkoj državi Crnoj Gori i propisa iz oblasti zaštite životne sredine. Inicijativa za usvajanje Deklaracije o zaštiti rijeke Tare potekla je od grupe nevladinih organizacija i pojedinaca neposredno zainteresovanih za očuvanje rijeke Tare. Akcija je prevazišla lokalne razmjere i uključila najšire javno mnjenje iz Crne Gore i inostranstva. Poseban kvalitet predstavlja postizanje, po prvi put, konsenzusa građana o pitanju koje je prvenstveno razvojno, kao i iskazan interes da se dâ lični doprinos ovoj akciji.
7. Otpadne vode iz rudnika „Brskovo“ skladištite su se na lokaciji u samom centru opštine Mojkovac. Ovaj ekološki problem predstavlja jednu od najvećih crnih tačaka na ekološkoj mapi Crne Gore. Jalovište je svoj negativan uticaj imalo ne samo na Mojkovac, već i na krajeve nizvodno od Mojkovca, te je predstavljalo izuzetno veliki problem.

-
8. Građani koji žive u okolini KAP-a su se konstantno žalili na probleme zagađenosti koje im KAP prouzrokuje, jer je njihov opstanak na tom području doveden u pitanje (zagađenost tla, vode, vazduha i pojave bolesti kod ljudi koja ukazuje na štetnost...).

Na pitanje šta su željeli da postignu primjenom primjera dobre prakse, odnosno koje ciljeve su planirali realizovati, partie su odgovorile:

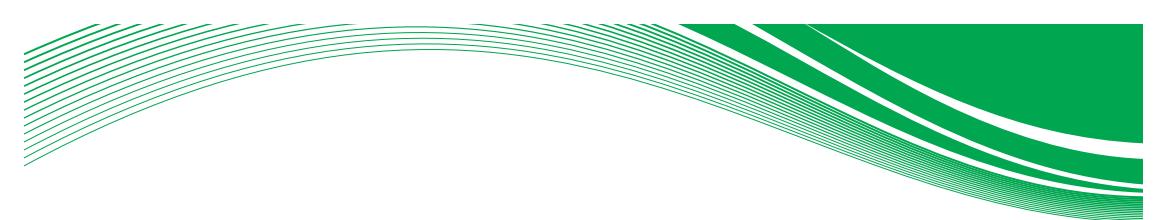
1. Privoljeti i ostale za akciju.
2. Cilj je bio otklanjanje nagomilanog otpada i deponovanje na određeno mjesto kao i očistiti naš grad sa ruralnim područjima i dati primjer kako bi trebao uvijek izgledati, čist i lijep.
3. Uticati na svijest lokalnog stanovništva o značaju očuvanja prirodnih ljepota i resursa koji postoje u njegovom okruženju. Uticati na aktivizam kod naših članova.
4. %
5. Potrebu očuvanja kanjona i rijeke Tare partija je prepoznala prije svega kao neophodnost i obavezu očuvanja ekosistema koji postoje na području kanjona i nacionalnog parka Durmitor. Istovremeno očuvane su i pejzažne i prirodne vrijednosti, čime su dugoročno očuvani potencijali, a time i mogućnosti za razvoj turizma, kao posebno značajnog resursa za kvalitetniji život i ekonomski prosperitet građana područja koji gravitiraju kanjonu rijeke Tare, ali i cijele Crne Gore. Istovremeno, na navedeni način djelovanja ispoštovane su obaveze koje proističu iz međunarodnog ugovora, odnosno navedene konvencije.
6. Naš prvenstveni cilj je bio da damo doprinos očuvanju jednog od naših i evropskih najvećih blaga – rijeke Tare. Prateći svjetski trend održivog razvoja i borbu čitavog svijeta u očuvanju prirode kao nemjerljive vrijednosti za svaku državu, ali i za planetu uopšte, inicijativu za usvajanje Deklaracije o zaštiti rijeke Tare podržali su građani/ke svojim potpisima u očekivanju da će upravo njihovi predstavnici/ce u parlamentu, imati sluha i izglasati je zarad

budućnosti svih nas. Poslanici/e naše partije mogli su da učine samo jedno: da podrže građane/ke u borbi za očuvanje ljepote i posebnosti kanjona rijeke Tare.

7. Sanacija crne tačke na ekološkoj mapi Crne Gore, obezbijedenje boljeg kvaliteta života za stanovnike Mojkovca, kroz bolju zaštitu životne sredine, stvaranje uslova za širenje grada, stvaranjem uslova za sportsko- rekreativne sadržaje, turizam i biznis zone, izgradnja modernog postrojenja za tretman otpadnih voda u Mojkovcu.
8. Pošto je istraživanje odradila renomirana strana agencija, htjeli smo da pokažemo prave, realne rezultate i ukažemo na ovaj problem, kako bi se povelo računa o kvalitetu života populacije koja živi u ovom području.

Jednim od pitanja tražili smo od političkih partija da navedu najvažnije (planirane) aktivnosti primjera dobre prakse. One su se ogledale u:

1. Samo učestvovanje naših aktivista u akciji.
2. Akcioni plan, organizovanje, okupljanje aktivista, potrebna mehanizacije i ostala oprema, sprovođenje akcije, nadgledanje sprovođenja čišćenja.
3. Kroz različite medije uticalo se na podsticanje razvoja turističkih i poljoprivrednih potencijala sjevera Crne Gore.
4. % (?)
5. Pitanje izgradnje hidroelektrane Buk Bijela je podignuto na nivo Skupštine Crne Gore, čime su obezbijedeni uslovi da se odluka donese uz učešće svih relevantnih političkih subjekata, odnosno reperezentata najvećeg broja građana Crne Gore.
6. Podrška inicijativi NVO sektora o očuvanju rijeke Tare, konsultacije na usaglašavanju teksta Deklaracije, insistiranje na poštovanju i dosljednom sprovođenju zaključaka Deklaracije.
7. U nekoliko faza, projektom je planirana sanacija lokacije – isušivanje jalovišta, sanacija i rekultivacija zemljišta.

-
8. Ispitivanje zagađenosti vode, vazduha i zemljišta...Promovisanje rezultata istraživanja. Javno ukazivanje na taj problem.

Sljedećim pitanjem tražili smo od političkih partija da navedu realizovane aktivnosti prilikom sprovođenja primjera dobre prakse, kao i da navedu eventualne partnere u primjeni primjera. Odgovori partija odnosili su se na sljedeće:

1. Bili su saučesnici u projektima NVO-e.
2. Postupajući prema akcionom planu za sprovođenje čišćenja, podijelili smo grupe koje su djelovale na određene teritorije (svaka grupa određenu teritoriju) i svi su imali potrebnu opremu od rukavica do traktora i kamiona. Najveću podršku smo imali od samih građana i od preduzetnika koji su nam pomogli sa radnom snagom, ali i sa potrebnom opremom.
3. Čišćenje i postavljanje oglasnih tabli. Uglavnom lokalna zajednica.
4. %
5. Naša partija je ostvarila saradnju sa relevantnim institucijama i obezbijedila da se rasprava o ovom pitanju sproveđe i na nivou Skupštine Crne Gore. Ostvarena je značajna saradnja sa nevladinim organizacijama i civilnim društvom sa kojima je ostvarila kvalitetan partnerski odnos.
6. Partneri u poštovanju i primjeni Deklaracije bili su: državni organi i organizacije, NVO, političke partije, građani/ke, itd.
7. Da, naša partija je realizovala ovaj projekat kroz sistem državnih organa, odnosno Vlade i nadležnog ministarstva, koji su sprovedeli kompletну realizaciju projekta.
8. Angažovali smo međunarodnu agenciju kroz projekat.

Kako je primjer dobre prakse uticao na rješavanje problema, odnosno šta se postiglo, partije objašnjavaju na sljedeći način:

1. Čistiji prostor tu gdje je vođena akcija.

2. Poslijе cjelodnevnog čišćenja od velikog broja građana postiglo se ono što smo i očekivali, ČISTIJI GRAD. Naravno, nijesmo otklonili sav otpad, ali jedan dobar dio jesmo. Uspjeli smo da očistimo najatraktivnija mjesta, kao i mjesta gdje se godinama nije čistilo. Zato smatramo da je bilo jako uspješno, jer su i sami građani vidjeli koliko je potrebno imati čistu sredinu u kojoj žive.
3. Lokalno stanovništvo se uključilo u nemarnom sprječavanju odlaganja otpada.
4. %
5. Naša partija je ostvarujući saradnju sa relevantnim institucijama i posebno sa NVO-a i obezbijeđujući uslove da se rasprava o ovom pitanju vodi i u Skupštini Crne Gore, stvorila pretpostavke uključivanja cjelokupne javnosti čime je obezbijedila odgovarajući nivo neposrednog učešća javnosti, u donošenju odluke u očuvanju rijeke Tare.
6. Zaštićena je rijeka Tara i poslata poruka da će se građani/ke i svi relevantni (politički, ekonomski, ekološki, i dr.) subjekti u Crnoj Gori ujediniti u odbrani našeg prirodnog bogatstva.
7. Projekat sanacije jalovišta je završen. Na površini koju je nekada pokrivalo jalovište, sanacijom, koja je kroz nekoliko faza, izrađeni su radovi na sanaciji i rekultivaciji jalovišta rudnika olova i cinka. Danas je na ovom potezu dobijeno 19 hektara zemljišta u samom gradskom području, sistem za tretman otpadnih voda u opštini Mojkovac, te rješavanje jednog od akutnih problema zagađenja u Crnoj Gori.
8. Dobijeni rezultati istraživanja su pokazali da su fingirani rezultati koje je vršio Ekotoksikološki zavod, na šta su građani ovog područja konstantno ukazivali. Javnost je po prvi put čula prave rezultate, koji su bili zabrinjavajući, što je uticalo na veći oprez i makar mali korak da se nešto na bolje promijeni.

Sljedećim pitanjem pokušali smo dobiti informacije da li su i na koji način političke partije promovisale primjer (u medijima, na

konferencijama, skupovima, svojim web sajtovima itd.) dobre prakse. Partije su iznijele sljedeće odgovore:

1. Ne
2. Da, ovaj primjer smo promovisali preko lokalnih medija, a takođe akciju je pratilo i nekoliko zainteresovanih medija na republičkom nivou
3. Medijima (TV i novine) i web sajtu
4. %
5. Nedovoljno
6. Da. Na sajtu
7. Da
8. Da, u medijima kroz kontakt emisije i na press konferencijama

Da li su političke partije sagledale glavne prepreke na koje su naišli i koje su pouke izvukli pri sprovođenju primjera, nastojali smo saznati poslednjim pitanjem iz upitnika. Partije su odgovorile:

1. Bez odgovora
2. Bitnih prepreka oko čišćenja nije bilo, organizovanost je bila dobra, tako da je išlo sve po planu. A što se pouke tiče - ona je bila jasna za sve, da uz malo truda i dobre volje uvjek možemo imati ČIST GRAD.
3. Needukovano stanovništvo. Neopremljena komunalna preduzeća. Slaba zainteresovanost lokalnih zajednica u kvalitetnom rješavanju nelegalnih deponija.
4. %
5. Glavne prepreke su bile generisane iz organa državne uprave nadležnog za oblast energetike. Pouka je da treba obezbijediti viši nivo kvaliteta u pogledu objektivnog stručnog pristupa u izradi odgovarajućih dokumenata, kao i neophodnost poštovanja preuzetih obaveza kroz prihvatanje međunarodnih ugovora.

-
6. Glavne prepreke bile su nerazumijevanje vladajućih struktura, odnosno odbijanje da se razumije problem, kao i odlučnost glavnih donosilaca odluka da, po svaku cijenu, ostvare ono što su zacrtali kao cilj.
 7. Nema ih.
 8. Opstrukcija državnih organa, koji neće da priznaju da postoji problem, već pokušavaju da ga sakriju i minimiziraju, svjesni svojih grešaka.

Boks 3.

Gotovo sve političke partije (7) obuhvaćene istraživanjem smatraju da se neke od aktivnosti koje su sprovodili na planu zaštite životne sredine mogu se smatrati primjerom dobre prakse. Dobre prakse koje su izložile političke partije većim dijelom nastale su kao posljedica aktuelnog ekološkog problema ili događaja i povezane sa programskim opredjeljenjima partije.

Na osnovu izloženog, zapažamo da problem koji je primjer dobre prakse trebao da riješi velikim dijelom nije definisan na adekvatan način-opis konteksta, uzrok, vrijeme nastanka problema, kao i koje grupe i na koji način su pogodjene problemom.

Ciljevi su većim dijelom postavljeni uopšteno. Očekivali smo da budu dosta precizniji i detaljniji. Takođe, da budu mjerljivi i da se lako prate.

Planirane aktivnosti izložene su samo dijelom, dosta pojednostavljeno, ali ne i precizno. Izostaje jasan opis i trajanje. Dijelom su neusaglašene sa postavljenim ciljevima. Planirane i realizovane aktivnosti značajnijim dijelom nijesu usaglašene.

Evaluacija priimjera dobre prakse nije urađena na transparentan i svrsishodan način.

U izloženim primjerima dobre prakse aktivnosti političkih partija većim dijelom su se svodile na inicijative ili podrške određenim rješenjima. To je svakako pozitivno i poželjno, ali ovdje

uz konstataciju, da su glavni nosioci aktivnosti, bili drugi socijalni činioci, koji nijesu predmet ovog istraživanja, a ne političke partije.

Jedan dio primjera dobre prakse u zaštiti životne sredine koje su iznijele partije uglavnom se svodio na akcije za čistije prostore ili na promociju rezultata dobijenih naručenim istraživanjem.

Izostaje odabir onih ekoloških pitanja tj. potencijalnih prioriteta koja se odnose na životnu sredinu kao što su: mogućnosti za čistiju proizvodnju, energetsku efikasnost, smanjenje nastajanja otpada, smanjenje emisije gasova staklene bašte, proširenje biodiverziteta, podizanje nivoa ekološkog obrazovanja i druge teme koje zavređuju da postanu dobre prakse u zaštiti životne sredine.

Političke partije su, naime, imale u zadatku da izlože sadržaj Akcionog plana primjera dobre prakse. Velikim dijelom relevantni pokazatelji su izostali.

Izneseni stavovi otvaraju niz pitanja (poznavanje složenog koncepta životne sredine, razumijevanje ekoloških pitanja, odabir ekoloških prioriteta/tema, formulisanje ciljeva, planiranje aktivnosti, poznavanje i primjena mehanizama za njihovo rješavanje, korišćenje različitih mogućnosti uspješne realizacije, različitih pristupa u njihovom rješavanju, promocija aktivnosti...) i traže odgovore koji prepostavljaju dublje istraživanje.

IV ISKUSTVA

4.1. Primjeri dobre prakse

Imajući u vidu da su parlamentarne političke partije u procesu pregovora sa EU veoma važna karika, od koje će u velikoj mjeri zavisiti i dinamika i uspješnost konačnog ishoda, te našu viziju da u najskorijoj budućnosti njihovi programi budu u značajnijoj mjeri posvećeni životnoj sredini, u ovom dijelu dokumenta željeli smo koristeći konkretan primjer uticati podsticajno i na one koji ih kreiraju, ali i na one kojima su namijenjeni.

Obzirom da je od strane svih parlamentarnih političkih partija čije smo programe analizirali ukazano na neophodnost balansa između ekonomskog razvoja i zaštite životne sredine, kao i povećanja ekološke svijesti građanstva, smatrali smo da je bitno pronaći model koji bi povezao ove dvije identifikovane potrebe.

Drugim riječima, ubijeđeni smo da je najbolji način da se u kreiranje samog programa parlamentarnih političkih partija, ali i onih koje imaju ambiciju da to postanu, aktivno uključi zainteresovana javnost, jer je životna sredina veoma kompleksno pitanje koje se, više ili manje, prožima kroz sve druge oblasti.

Na ovaj način političkim partijama, odnosno njihovim izabranim predstavnicima, bilo bi potpuno jasno šta od njih očekuju njihovi birači i simpatizeri, pa mi mogli da se nesmetano posvete ostvarivanju projektovanog cilja, što bi kasnije bio i adekvatan pokazatelj uspješnosti njihovog mandata za koji su dobili povjerenje određenog broja građana.

Pošto je Republika Hrvatska uspješno završila proces pregovora, te cijeneći podršku koju u toku EU integracija imamo od ove susjedne nam države, smatrali smo da je program Kukuriku koalicije „Plan 21“, koja je na poslednjim izborima osvojila najviše glasova, primjer dobre prakse koji može biti inspirativan svim političkim partijama u Crnoj Gori, bez obzira na to da li su u parlamentu ili ne.

Uvažavajući eventualne ideološke razlike koje mogu postojati kod pojedinih političkih partija u odnosu na primjer dobre prakse, smatrali smo da je ostvaren rezultat Kukuriku koalicije u kom je Plan 21

nesporno imao značajnu ulogu, dovoljan razlog da se potvrdi opravdanost našeg izbora.

Plan 21, koji je očigledno utemeljen na Agendi 21², ima izuzetnu vrijednost iz razloga što je u njegovo kreiranje bila uključena i zainteresovana javnost.

Kako se u samom dokumentu navodi: „Plan 21 su kreirali stručnjaci, a nadopunili građani“.

Građanstvo je svojim komentarima i sugestijama za dva mjeseca koliko je dokument bio na svojevrsnoj javnoj raspravi, primjetno ga unaprijedilo a posebnu orginalnost mu daje to što su unesene promjene (dodavanje i izbacivanje teksta) svima vidljive, čime se dodatno daje na značaju onima koji su učestvovali u njegovoj izradi.

Ono što je možda i najznačajnije, sem aktivnog učešća javnosti u izradu Plana 21, svakako jeste i mogućnost da se životna sredina zaštiti i unaprijedi kroz više poglavlja kao što su u konkretnom slučaju npr. Gospodarska platforma, Regionalni razvoj i korišćenje EU fondova, Poljoprivredna politika i politika ribarstva, Turizam, Politika zaštite okoliša, prirode i prostora...

U poglavlju 2 Gospodarska platforma npr. jasno je ukazana vizija razvoja energetike:

„**energetika** • gradnja novih elektrana, kao, na primjer, četiri HE na Savi, dvije HE na Dravi, HE Senj, HE Kosinj, HE Ombla³, HE Trebišnjica, TE Plomin 3, TE Ploče, novi blokovi plinskih TE Zagreb i TE Sisak, nova plinska TE u Slavoniji i **Dalmaciji**, te ulaganja u prijenos i distribuciju električne energije. Poticat ćemo ulaganja u postrojenja iz obnovljivih izvora energije (vjetroelektrane, solarne elektrane, male HE i elektrane na biomasu).“

Tako se npr. u poglavlju 3 Regionalni razvoj i korišćenje EU fondova između ostalog navodi:

“Treba potaknuti i razvoj nautičkoga turizma, ekološko održiv

² Akcioni plan za održivi razvoj, usvojen na Konferenciji Ujedinjenih Nacija o zaštiti životne sredine i razvoju (UNCED) – Samitu planete Zemlje u Rio de Ženeiru, u junu 1992. godine.

³ Crvenim slovima je naznačeno ono što je dodato, odnosno uklonjeno u dokument na osnovu sugestija građanstva.

i prihvatiljiv razvoj turizma na obali i otocima, održiv i snažniji razvoj otoka, **ali i zaštiti** biološki i reproduktivni potencijal i marikulturnu raznolikost Jadranskoga mora, zaštiti Jadran od zagađenja s obale i brodova i u dogovoru s ostalim jadranskim državama proglašiti ga posebno osjetljivim morskim područjem.“

U poglavlju 4 Poljoprivredna politika i politika ribarstva, takođe se govori o korišćenju prirodnih resursa. U dijelu koji se tiče poljoprivredne politike jasno je data vizija šta se želi uraditi:

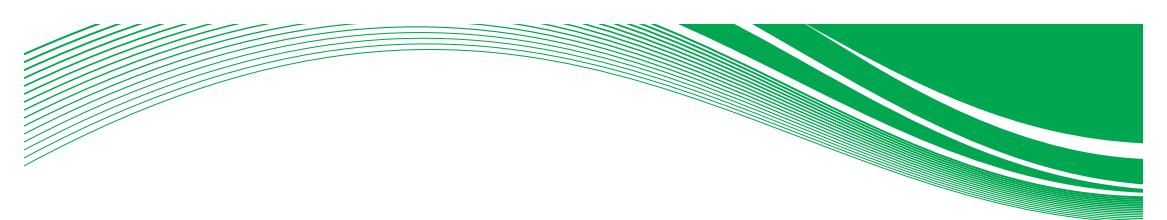
„Mi poljoprivredno zemljište, šume i vode tretiramo kao imovinu od posebnog nacionalnoga značaja. **Zauzimamo se** za to da se državno poljoprivredno zemljište ne privatizira, nego da se daje u dugogodišnje koncesije pod povoljnim finansijskim uvjetima. U sklopu politike boljega gospodarenja poljoprivrednim zemljištem, zadržat ćemo u vlasništvu Republike Hrvatske i sve funkcije gospodarenja vodama i šumama, kako bismo, između ostalog, unaprijedili sustav navodnjavanja i odvodnje poljoprivrednih površina.“

Takođe i dio posvećen politici ribarstva povezan je sa mjerama zaštite životne sredine, i to u prekograničnom kontekstu, što potvrđuje da se vodilo računa o svim važnim detaljima:

„Jadranske morske resurse nužno je zaštiti od **izlovljavanja**, a u cilju održivoga gospodarenja morskim resursima neophodno je provoditi mjere zaštite mora od **zagađenja**. Radi zaštite područja mrestilišta u Zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu odmah ćemo planirati i provoditi mjere zaštite, samostalno i u dogovoru s Italijom.“

U poglavlju 5 Turizam, Kukuriku koalicija ukazuje:

„Na postojećem operativnom modelu hrvatski turizam nije u stanju stvoriti **veću** dodanu vrijednost i povećati vrijednost našega turističko-rekreativnog prostora u nadolazećim integracijama. Nužne su struktурне promjene da bi Hrvatska upravo na atraktivnosti i **vrijednosti** svoga turističkoga prostora mogla graditi jaču gospodarsku poziciju u Europskoj Uniji. Unija kao najatraktivnija globalna turistička destinacija od svojih članica traži zaštitu i unapređenje ekoloških i kulturnih vrijednosti turističkih **odredišta**, a tu politiku podržava različitim programima i finansijskim fondovima. Hrvatska, dakle, tek treba početi koristiti te potencijale. U tom

kontekstu, pred Hrvatskom su ozbiljni izazovi gradnje novoga okruženja za budući razvoj turizma sukladno **Unijinoj Agendi** za konkurenčki i održivi turizam.“

Sam dokumenat ukazuje na činjenicu da Koalicija, izborom tema kojima će se baviti, promišlja aktuelne i savremene ekološke probleme i pitanja. Takođe, pokazuje da je identifikovala ključne eksterne i interne faktore koji su od značaja za implementaciju postavljenih ciljeva. To je svakako podrazumijevalo dobro istraživanje, pouzdanu informaciju, analizu, i nadasve kvalitetnu komunikaciju.

Ukoliko želimo ekološki svjesno i aktivno građanstvo, moramo mu i pružiti priliku da sve što je vezano za životnu sredinu, analizira na adekvatan način, te odluku donese na osnovu provjerenih činjenica.

Da bi najšira javnost razumjela procedure poput strateške procjene uticaja na životnu sredinu, koja je i svojevrstan mehanizam zaštite javnog interesa, neophodno je ukazati na međusobnu povezanost npr. razvojnih infrastrukturnih projekata i životne sredine.

Upravo zato smo uvjereni da bi aktivnim učešćem javnosti u kreiranju njihovih programa i političke partije bile na dobitku, jer bi imali zajednički proizvod u čiju vrijednost bi vjerovali svi koji su učestvovali u njegovoj izradi, a sinergija stvorena između stručne i laičke javnosti svakako je nešto što garantuje uspjeh.

Nadamo se da će ovaj primjer dobre prakse biti prihvatljiv političkim partijama i primjenjen i u Crnoj Gori već na sledećim izborima.

V ZAKLJUČCI SA PREPORUKAMA

Približavanje Crne Gore evropskim standardima u oblasti životne sredine, tj. uključivanje evropskih vrijednosti životne sredine, traži potpuno drugačije angažovanje i Parlamentarnih političkih partija. To partije stavlja pred nove zadatke.

Otvorili smo niz pitanja/zadataka koje političke partije treba da rješavaju, a odnose se na horizont/ svijesti, znanja, sposobnosti i vještine. Odnose se na elemente s kojima političke partije moraju raspolagati, kako bi unaprijedili svoje prakse i prakse koje u kooperaciji s drugim socijalnim akterima moraju činiti da bi uspješno (na vrijeme, na adekvatan način, demokratski i sl.) osigurale unapređenje kvaliteta života ljudi, te reprodukciju društva koje će respektovati prirodne osnove života i njihovo bogatstvo, a ne ih razgrađivati i destruirati.

Sagledavajući mjesto i ulogu Parlamentarnih političkih partija u Crnoj Gori u zaštiti životne sredine, nesumnjivo je da one pokazuju "plemenita" nastojanja da se očuva priroda i životna sredina i uspostavi koncept održivog razvoja u državi.

Sa druge strane, svojom ukupnom organizacijom i aktivnostima Parlamentarne političke partije u značajnijem nivou ne podržavaju zaštitu životne sredine ili je ne podržavaju na adekvatan način.

Mislimo na konkretne rezultate partija, odnosno dobre prakse u održivom razvoju životne sredine.

U prilog ovom zaključku su i rezultati istraživanja koje su sproveli Centar za društvena istraživanja Fakulteta političkih nauka i Green Home u periodu mart-april 2011. godine na uzorku od 1.041 ispitanika, sa ciljem da se izmjere stavovi građana o nekim od najvažnijih ekoloških pitanja i problema u Crnoj Gori, ali i u svijetu danas.

Na pitanje, u kojoj mjeri se političke partije zalažu za pitanja životne sredine, više od polovine ispitanika je odgovorilo da se političke partije uglavnom ili uopšte ne zalažu za pitanja životne sredine.

Pozivamo političke partije da u daljim aktivnostima na planu zaštite životne sredine uzmu u razmatranje i sljedeće sugestije:

- Uraditi SWOT analizu. Dobro urađena SWOT analiza će vam pomoći da se usredsredite na svoje snage, korigujete svoje slabosti i spremni se suočite sa prijetnjama umanjujući njihovo negativno dejstvo i, konačno, da prepoznate i iskoristite sve mogućnosti koje vam se ukažu. Da biste dobro uradili SWOT analizu treba da: budete iskreni i realni kada navodite snage i slabosti, izbjegavajte uopštavanja, budete precizni i fokusirani na određeni segment životne sredine.
- Da bi vaš dokumenat programske politike u oblasti životne sredine mogao biti upotrijebljen/primjenjiv i uspješno promovisan, potrebno je odgovoriti da li je dokumenat jasno i nedvosmisленo definisao problem. Takođe, da li je dokumenat ponudio adekvatno rješenje. Da li je dokumenat ukazao na kredibilitet partije i kompetentnost za data pitanja. Jednostavno rečeno, može li vaša partija da pokaže da je njena politika u oblasti životne sredine realna, dostupna, potrebna, pravedna i dobra za zemlju ili makar njene značajne djelove. U svakom konkretnom slučaju, ovo predstavlja i odgovor na pitanje može li partija da pokaže svoje sposobnost i načine na koje će implementirati programe zaštite životne sredine.
- Za dobru politiku na planu održivog razvoja životne sredine potrebno je osigurati dobro planiranje, dobru informaciju, dobro istraživanje, dobru analizu, dobar input, dobru procjenu, puno diskusije i dobru komunikaciju. (ja bih izbjegao ponavljanje – stavio bih dobro i „pa navodio“)
- Proces koji će rezultirati dobim rezultatom treba jasnou i snažnu posvećenost procesu od strane partije i njenih lidera. Jasno definisanu institucionalizovanu strukturu za organizovanje i vođenje procesa. Pažljiv odabir ekoloških sadržaja/tema. Efikasna uputstva i praćenje procesa. Pojednostavljeni, traži dobar Akcioni plan (dokumentuje ključna pitanja, akcije koje treba preduzeti da bi se na pitanja adekvatno odgovorilo, kao i jasno definisanje indikatora kojima se utvrđuju potencijalne koristi po životnu sredinu ili poboljšanja). Kako životna sredina predstavlja složen sistem, to aktivnosti u životnoj sredini trebaju stručne i kompetentne ljude. Ti

zahtjevi nameću potrebu dodatne edukacije članstva partije s jedne strane i/ili je neophodno u ove teme uključiti ljudе od struke. To će se dijelom osigurati izgradnjom partnerstva sa relevantnim institucijama i organizacijama. Time će se sa osmišljenih poruka preći na praktična rješenja. Ovo je način da osigurate značajno mjesto u međunarodnim fondovima (projekti se stručno pišu i dobro kandiduju). Na taj način i sredstva koja se odobravaju u cilju zaštite životne sredine naći će svoju primjenu u praksi.

- Promociji aktivnosti treba dati poseban značaj. Različiti oblici medija treba da odigraju značajnu ulogu. Uz činjenicu, da su naši mediji (televizija, radio, štampa), ne samo nivoom, već i izborom sadržaja, u smislu isticanja ekoloških prioriteta, zakazali u prikazivanju najveće priče našeg vremena, odgovornost je dijelom i na političkim partijama da se dodatno angažuju kako bi kvalitetom svojih programskih aktivnosti zavrijedile adekvatan medijski prostor.
- Neophodno je da političke partije posebno budu aktivne u redovnom objavlјivanju blog postova i kvalitetnoj izradnji internet prezentacije, kako bi ostvarili aktivnu komunikaciju, prije svega sa građanima kao neposrednim korisnicima njihovih usluga, ali i cjelokupnom stručnom i ostalom javnosti kako u zemlji tako i šire.
- U kreiranju svojih programskih politika u oblasti životne sredine poželjno je da političke partije koriste primjere dobre prakse, pogotovo zemalja članica EU čiji su ciljevi politike zaštite životne sredine usmjereni na postizanje visokog nivoa zaštite ostvarivanjem sljedećih prioriteta:
 - očuvanje, zaštita i unapređenje kvaliteta životne sredine;
 - zaštita zdravlja ljudi;
 - odgovorno i racionalno korišćenje prirodnih resursa i
 - promovisanje mjera na međunarodnom nivou koje doprinose rješavanju regionalnih ili globalnih problema životne sredine, a naročito borbi protiv klimatskih promjena.
- Pitanja životne sredine ne poznaju stranačka obilježja, i jedino kroz dijalog, partnerstvo i razumijevanje partije mogu postići saglasnost oko opšte odgovornosti i obaveza. Zaštita životne sredine nikako ne

može biti monopol jedne partije, te je na partijama da sarađuju na unapređenju uslova života. Ovo prvenstveno zbog interesa i potreba naše države u oblasti životne sredine, ali i zahtjeva koje postavlja EU u ovoj oblasti, što podrazumijeva konkretnе i mjerljive rezultate.

Politička partija koja namjerava da postane ozbiljan kandidat za rukovođenje u složenom, modernom svijetu mora biti aktivna u segmentu životne sredine. Ovo se ne odnosi samo na puko zauzimanje stavova, javne nastupe i izjave za medije već zalaženje u suštini ekoloških problema i njihovo rješavanje. Znači, da partija konkretnim rezultatima, mora pokazati da je u tome i uspjela. Zauzvrat, koristi za partiju u smislu sticanja kredibiliteta, ostvarivanja izbornog uspjeha i uspjeha u opoziciji ili vlasti su uvećane.

Pošto životna sredina predstavlja konstantu ljudskog postojanja apelujemo na političke partije da pitanja životne sredine posmatraju i rješavaju kao prioritetna, ali i kao sastavni deo ekonomskih i socijalnih politika.

IZVORI INFORMACIJA

- 1) www.skupstina.me
- 2) www.bosnjackastranka.org
- 3) www.dpscg.org
- 4) www.forca.me
- 5) www.hgi.co.me
- 6) www.nova.org.me
- 7) www.promjene.org
- 8) www.sdp.co.me
- 9) www.snp.co.me
- 10) www.kukuriku.org
- 11) Zakon o političkim partijama
- 12) Istraživanje javnog mnjenja „Ekološka svijest u Crnoj Gori“- Fakultet političkih nauka i NVO Green Home.